

ЗАСТАНДАРТОВАНІ ПРАВИЛА ДІЛОВОГО ТА НАУКОВОГО СТИЛЮ

© Моргунок В., 2004

Підкреслено, що основоположні національні стандарти України містять систему вимог до стилю українських нормативних документів. Викладені правила ділового та наукового стилю виведено з традицій української народної мови. Дотримуючися цих правил, укладачі документів вдосконалюватимуть та збагачуватимуть українську фахову мову.

The Ukrainian document style must fulfill the requirements of Ukrainian national standards. The standard business-like and scientific style rules have been derived from the Ukrainian people language. Using these rules is the way to improve and extend the Ukrainian special languages.

У зв'язку з ухваленням закону України “Про стандартизацію” [1] та затвердженням “Державної програми розвитку й функціонування української мови на 2004–2010 роки” [2], у стандартах [3, 4] уперше у вітчизняній практиці закріплено систему вимог до стилю українських нормативних документів (НД). Ці стандарти разом із чинним правописом [5] мають стати нормою для розробників НД усіх видів та рівнів приймання.

Дотримування застандартованих правил, як сказано у вступі до [4], сприятиме: 1) усталюванню однозначності термінів; 2) уніфікуванню мовних засобів, необхідному для внутрішнього гармонізування науково-технічної термінології; 3) шліфуванню українського науково-технічного стилю мовлення.

А також дасть змогу: 1) полегшити сприймання й розуміння науково, технічного та ділового тексту; 2) впорядкувати й пришвидшити процес узгоджування й удосконалювання української науково-технічної термінології; 3) випрацювати українську термінологію, що відповідатиме традиціям, духові й структурі сучасної української літературної мови; 4) убезпечити від руйнування, відродити і розвивати цілісність та системність української наукової й ділової мови.

Зауважмо, що ці **правила не є нові**. Вони ґрунтуються на традиціях української літературної мови, рекомендаціях відомих українських мовознавців [6–13].

Головних застандартованих правил ділового та наукового стилю є два й установлено їх в одному з основоположних стандартів національної стандартизації України ДСТУ 1.5 [3], а інші випливають із двох перших і тому підпорядковані їм.

Перше головне правило – усі мовні засоби треба вживати відповідно до їхньої прямої (головної) призначеності.

Друге головне правило – за наявності двох рівнозначних слів: іншомовного походження й українського, треба вживати українське.

Обидва правила зумовлені тим, що науковий, технічний чи діловий текст повинен бути однозначний і потребувати якнайменше зусиль, щоб його зрозуміти. Адже кожне слово насамперед спричинює асоціацію свого прямого (головного) значення, а переносне впливає лише з аналізу контексту.

Стосовно першого головного правила нагадаймо пряму (головну) призначеність деяких мовних засобів, які головню [3–14] означають:

- дієслова недоконаного виду й утворені від них віддієслівні іменники на **-ння (-ття)** – дію (процес);
- дієслова доконаного виду й утворені від них віддієслівні іменники на **-ня (-ття)** – подію;
- зворотні дієслова на **-ся** – неперехідну дію;
- безособова форма дієслова на **-но, -то** – дію в безособових реченнях;
- віддієслівні іменники із суфіксами відмінними від **-ння (-ття)**, без суфіксів і на **-вання** – предмети, об'єкти, суб'єкти, наслідки, стани тощо, але не дії чи події;
- дієприкметники* – стан об'єкта дії;
- дієприслівники – стан суб'єкта дії;
- віддієслівні прикметники – дійові властивості об'єктів і суб'єктів дії.

Зазначені вище мовні засоби в українській мові становлять добре зіструктуровану словотворчу й поняттєву систему, що свідчить про досконалість мови. Можна проілюструвати це за допомогою поданої далі таблиці I.

* Для української мови природні лише пасивні – В.М.

Правила, що впливають із двох головних, подамо відповідно до [3, 4], використавши деякі приклади і формулювання, опубліковані в [3, 4, 19].

1. Треба віддавати перевагу природному для української мови дієслівному способу позначання дії (процесів) перед іменниковим, традиційним для російського офіційно-ділового та наукового стилів [3, п. 5.1.2; 4, п. Г.9.1.1]

Однією з основних і безперечних прикмет української мови є вживання зворотів із дієсловом у неозначеній формі й у різних особових формах, а також дієприслівниками, там, де в російській мові, як правило, уживають віддієслівні іменники [6; 7; 11; 13], що можна проілюструвати такими прикладами:

рос.:	отдать в <i>стирку</i>	укр.:	віддати <i>прати</i>
	отдать в <i>чистку</i>		віддати <i>почистити</i>
	требует <i>принятия</i> решительных мер		потребує <i>вжити</i> рішучих заходів
	учиться <i>игре</i> на скрипке		учитися <i>грати</i> на скрипці

Тому, викладаючи в НД текст положення чи вимоги, треба скрізь, де це можливо, уникати нагромадження віддієслівних іменників на “-ння”, уживаючи замість них відповідні дієслова [3, п. 5.1.2; 4, п. Г.9.1.1; 7], наприклад:

Неправильно	Правильно
<i>Вимірювання</i> тиску здійснюється для <i>порівняння</i> ...	Тиск <i>вимірюють</i> , щоб <i>порівняти</i> ...

2. Потрібно уникати мовних конструкцій “дієслово + віддієслівний іменник” [3, п. 5.1.2; 4, п. Д.12]
Розроблювані НД, навчальні та наукові праці рясніють конструкціями “дієслово + віддієслівний іменник”, у яких дієслово вказує тільки на те, що щось відбувається, а іменник-додаток показує, що саме відбувається [13]. Згідно з [4, п. Д.12; 6; 11; 12] потрібно замість таких конструкцій, уживати природніший для української мови й економніший засіб – дієслово, наприклад:

Мовна конструкція “дієслово + віддієслівний іменник”	Дієслово, що її замінює
виконувати обчислення виконувати моделювання здійснювати вимірювання здійснювати гармонізацію здійснювати контроль забезпечувати безпеку займатися дослідженням	обчислювати моделювати вимірювати гармонізувати контролювати убезпечувати досліджувати

Таблиця 1

Частина мови	діє-	подіє-	діє-	подіє-	Значінá
-слово	прóбувати	віпрóбувати	випрóbóувати	повипрóbóувати	назва дії/події
-іменник	прóбування	віпрóбування	випрóbóування	повипрóbóування	
-прикметник	прóбуваний	віпрóбуваний	випрóbóуваний	повипрóbóуваний	ознака пасивного дієвого/подієвого стану
-прислівник	прóбуючи	віпрóбувавши	випрóbóуючи	повипрóbóувавши	ознака активного дієвого/подієвого стану
Віддієслівний іменник		віпрóба віпрóбуваність			наслідок, стан
	прóбувальник		випрóbóувач випрóbнік		суб'єкт дії
	прóба прóбуваник прóбуванка	віпрóбуваник віпрóбуванка	випрóbóуваник випрóbóуванка		об'єкт дії
Віддієслівний прикметник	прóбувальний		випрóbóвчий випрóbóувальний		ознака властивості суб'єкта дії
		випрóbнїй випрóbóвний			ознака властивості об'єкта дії
Іменник	прóбувальність		випрóbóвчість випрóbóувальність		властивість суб'єкта дії
		віпрóbність випрóbóвність			властивість об'єкта дії

<p>прóбування – дія за знач. прóбувати випрóbóування – дія за знач. випрóbóувати вїпрóbóування – подія за знач. вїпрóbóувати прóба – зразок речовини чи виробу, відібраний для випрóbóування вїпрóба – наслідок прóбування, випрóbóування, вїпрóbóування прóбуваний – той, якого прóбували чи прóбують непрóбуваний – той, якого не прóбували і не прóбують випрóbóуваний – той, якого випрóbóували чи випрóbóують невипрóbóуваний – той, якого не випрóbóували і не випрóbóують вїпрóbóуваний – той, якого вїпрóbóували невїпрóbóуваний – той, якого не вїпрóbóували</p>	<p>вїпрóbóуваність – стан, спричинений подією вїпрóbóувати прóбувальний – призначений чи здатний прóбувати випрóbóвчий (випрóbóувальний) – здатний (призначений) випрóbóувати випрóbóвний (випрóbóний) – той, якого можна (призначено) вїпрóbóувати випрóbóвність – здатність піддаватися прóбуванню, випрóbóуванню невипрóbóвний – той, якого не можна вїпрóbóувати прóbний – той, що належить чи стосується прóби</p>
---	--

3. Зворотну форму дієслова, відповідно до її прямої призначеності, треба вживати лише на позначення неперехідної дії [3, п. 5.1.2; 4, п. Д.12]

Книжному стилю російської мови притаманно широке вживання пасивних конструкцій з дієсловами на –ся [8], наприклад, *інститутом виконується відповідне завдання, нами виконуються роботи*. Цим реченням властиво таке:

Учасник дії	Відмінок	Член речення	Приклад
суб'єкт дії	орудний	додаток	інститутом; нами
об'єкт дії	називний	підмет	завдання; роботи

На штучність і неприродність таких пасивних конструкцій в українських текстах звертали увагу мовознавці [6; 8; 10–12] і радили речення будувати природно – суб'єкт дії повинен бути підметом, об'єкт дії – додатком, а присудок описує дію підмета, спрямовану на додаток. Отже, у наведених вище прикладах ужито зворотну форму дієслова-присудка саме для того, щоб показати напрямок дії, протилежний природному. Виходячи з норм української мови та згідно з [3, пп. 5.1.2, 5.1.9], вимоги потрібно викладати так:

Неправильно	Правильно
Роботи <i>виконуються</i> з <i>використанням</i> вивічених засобів вимірювання	Роботи <i>треба виконувати (виконують), використовуючи</i> вивічені засоби вимірювання.

Згідно з правилами та нормами наукового стилю української мови, зворотні дієслова потрібно вживати за їх прямою призначеністю лише стосовно неперехідної дії, тобто коли є суб'єкт дії, але немає іншого об'єкта, на який спрямовано дію [3, п. 5.1.2; 4, п. Д.12; 11]:

Неправильно	Правильно
він <i>змінюється (деформується, нагрівається)</i> кимсь (чимось)	його <i>змінює (деформує, нагріває)</i> хтось, щось (<i>перехідна дія</i>) він <i>змінюється (деформується, нагрівається)</i> десь (за певних умов) (<i>неперехідна дія</i>)

4. Безособову форму дієслова на **-но, -то**, відповідно до її прямої призначеності, треба вживати лише в безособових реченнях [3, п. 5.1.10; 4, п. Д.12]

Згідно з [3, п. 5.1.10], потрібно використовувати безособову форму викладання тексту стандарту, яка не потребує означення виконавця дії, а лише наголошує на події, що відбулася, наприклад: *застосовано метод, зазначено у настанові* тощо. Широке вживання таких безособових конструкцій у ролі присудка є синтаксичною особливістю української мови [7; 8; 10; 11], що відрізняє її від російської мови, де є такі форми (наприклад, *сказано – сделано*), але вживають їх значно рідше, ніж в українській [7; 10].

По-перше, потрібно пам'ятати, що безособові конструкції на **-но, -то** керують іменником у знахідному відмінку без прийменника [11], наприклад, *вироблено (що?) новий підхід (новий розв'язок, нову методику)*.

По-друге, уживаючи безособові конструкції, автори досить часто роблять помилку, уводячи в речення виконавця дії у формі іменника чи займенника в орудному відмінку [6–9]. Тому хибна така фраза: *фахівцем винайдено новий метод дослідження* – бо в цьому реченні є виконавець дії – *фахівець* і це слово стоїть у орудному відмінку. Правильно писати так: *фахівець винайшов новий метод дослідження*.

Отже, безособову форму дієслова на **-но, -то** можна вживати лише в реченнях, де прямо не зазначено виконавця дії [4, п. Д.12]:

Неправильно	Правильно
його <i>змінено (здеформовано, нагріто)</i> кимсь	його <i>змінив (здеформував, нагрів)</i> хтось його <i>змінено (здеформовано, нагріто)</i> десь (за певних умов)

Саме виходячи з викладеного правила, у передмові національних стандартів змінено формулювання деяких пунктів (див. [3, п. 4.3]), що мусить стати зразком для розробників НД інших видів та рівнів приймання.

5. Потрібно розмежовувати засобами української мови дію, подію та наслідок події, уживаючи для них різні віддієслівні іменники, утворені відповідно від дієслів недоконаного та доконаного виду [3, п. 5.1.2, 5.1.4; 4, пп. Г.4.1, Г.9.1, Г.9.2, Г.9.2.1]

З правила 1 не варто робити хибний висновок, ніби віддієслівних іменників не треба вживати зовсім. Їх зазвичай використовують у заголовках, дефініціях, а також у реченнях, де ці іменники виконують функцію підмета або додатка [7]. Тому дуже важливо їх вживати правильно, у тому самому значенні, на відміну від російської мови, що мають дієслова від яких їх утворено.

Річ у тім, що як в українській [15], так і в російській мові [16] є два види дієслів: **недоконаний** (рос. *несовершенный*) та **доконаний** (рос. *совершенный*), причому категорія виду притаманна всім дієсловом української та здебільшого російської мови, а дієслова недоконаного та доконаного виду, тотожні за лексичним значенням, утворюють **видову пару**.

Кардинальна різниця полягає в побудові віддієслівних іменників. Зазвичай від двох російських дієслів, що утворюють видову пару, можна побудувати тільки один віддієслівний іменник для позначання дії, тоді як від їхніх українських відповідників – два віддієслівні іменники, наприклад, [17, 18]:

Вид	Російська мова	Українська мова
Недоконаний (дія)	изменять → изменение	змінювати → змінювання
Доконаний (подія)	изменить → изменение	змінити → змінення

Згідно з рекомендаціями [6] та вимогами [3, п. 5.1.4; 4, п. Г.4.1], дію треба позначати віддієслівними іменниками на **-ня** (**-ття**), утвореними від дієслів недоконаного виду, подію – віддієслівними іменниками на **-ння** (**-ття**), утвореними від дієслів доконаного виду, а об'єкти (наслідок події) – відповідними однокореневими іменниками з іншими суфіксами або без них, наприклад:

Дія	Подія	Наслідок
згинання	зігнення	згин
змінювання	змінення	зміна
нарізування	нарізання	нарізь
повертання	повернення	поворот
розтягування	розтягнення	розтяг
устатковування	устаткування	устаткування

Від багатьох видових пар у словниках української мови (наприклад, [14; 18]) зафіксовано три віддієслівні іменники, що позначають дію, подію та наслідок події. Треба правильно вживати ці віддієслівні іменники, розрізняючи їх значення, наприклад:

Російська мова	Українська мова
Аналоговый сигнал передает информацию за счет непрерывного изменения амплитуды или частоты	Аналоговый сигнал передает информацию за счет непрерывному змінюванню (дія) амплітуди або частоти
Использованием рационализаторского предложения признается создание или изменение конструкции изделий, технологии производства и применяемой техники или состава материала	Використанням раціоналізаторської пропозиції визнають створення або змінення (подія) конструкції виробів, технології виробництва та застосовуваної техніки або складу матеріалу
Фазовый сдвиг – это изменение фазы сигнала	Фазовый сдвиг – це зміна (наслідок події) фази сигналу

У термінологічних сполуках, що позначають назви виконавців дії, засобів і способів виконання дії, а також інших характеристик дії, треба завжди вживати іменник (який у словниках подають здебільшого другим), утворений від дієслова недоконаного виду, тобто іменник, що позначає загальну назву дії. Не можна в таких випадках уживати іменники, що позначають подію [4, пп. Г.9.2, Г.9.2.1]. Але саме ці іменники, що позначають подію, слід уживати в словосполуках з деякими іншими іменниками, наприклад:

Дія	Подія
засіб пакування	свідоцтво про впакування
засоби виконання	звіт про віконання
метод розв'язування	час (момент) розв'язання
настанови щодо впровадження	дата впровадження
порядок видавання	рік видання
правила приймання	акт прийняття
процедура затвердження	дата затвердження
процедура подавання	день подання
спосіб готування	довідка про підготування
технологія складання	момент складення
тривалість створювання	момент створення
функція перетворювання	після перетворення

Не треба вживати іменників, яких помилково називають українськими віддіслівними, але які утворено не від українських дієслів, а від російських віддіслівних іменників, зокрема *управління, падіння, плетіння* тощо [20].

6. Віддіслівні іменники, що означають дію, потрібно вживати тільки в однині [3, п. 5.1.3; 4, пп. Г.9.2.1]

Оскільки такі іменники є узагальнена назва дії як багаторазової, так і повторюваної, невизначеної ні за кількістю циклів, ні за обсягом, ні за тривалістю, їх **треба вживати тільки в однині**, наприклад,

Неправильно	Правильно
прилади для вимірювань	прилади для вимірювання
засоби нарізувань	засоби нарізування
для багаторазових згинань	для багаторазового згинання

Примітка. Терміни-іменники для позначання події можна вживати в множині, якщо обсяг подій якимось визначено: *серія досліджень теплотривкості, кількість визначень напрямку* [4, п. Г.9.1.2].

7. Потрібно правильно вживати віддіслівні іменники із суфіксом -к(а)

Згідно з рекомендаціями [6; 12] та вимогами [4, п. Г.9.9] віддіслівні іменники із суфіксом -к(а) можна вживати лише на позначення наслідків події, об'єктів, суб'єктів, але їх не можна вживати на позначення дії чи події, наприклад:

Неправильно	Правильно		
дія	дія	подія	наслідок події, об'єкт
оцінка	оцінювання	оцінення	оцінка
викрутка	викручування	викручення	викрутка

8 Потрібно правильно вживати іншомовні терміни на -ція, -зія, -інг, -мент

Слова іншомовного походження збагачують лексику кожної мови, лише тоді, коли немає власного слова для якогось поняття [9; 12]. Вживання, наприклад, замість слова *виявник* [21-23] слова *детектор* не збагачує, а примітивізує мову. Адже *детектор* для української мови слово зовсім безсистемне – ерогліф який треба просто запам'ятати, а *виявник* – цілком системне, прозоре і зрозуміле навіть нефахівцеві, бо системно утворене від дієслова *виявляти*, а це – ознака досконалості мови. Тому в [3, п. 5.1.5; 4, п. Г.9.11] зазначено, що у стандарті заборонено вживати іншомовні слова та терміни за наявності рівнозначних слів чи термінів українського походження. Якщо в академічних словниках є слово іншомовного походження й рівнозначне українське, перевагу треба надавати українському слову, наприклад: *фактор – чинник*.

Однак, у разі доцільності запозичення, треба підпорядкувати іншомовні слова законам української мови [9]. Зокрема, згідно з вимогами [4, п. Г.9.11], запозичаючи назву дії, треба, насамперед, від іншомовного слова утворити українське дієслово недоконаного виду, а далі всі потрібні похідні слова. Не можна стандартизувати іншомовні іменники для позначення дії, що закінчуються на *-ція, -інг, -мент* тощо, які не даватимуть змоги розрізнити поняття дії та події і тим руйнуватимуть структуру української мови. Такими іменниками можна позначати інші поняття: наслідки події, об'єкти, суб'єкти тощо, наприклад:

Дія	Подія	Наслідок події, об'єкт, суб'єкт
ізолювати, ізолювання	заізолювати, заізолювання	ізоляція
класифікувати, класифікування	розкласифікувати, розкласифікування	класифікація
формувати, формування	сформувати, сформування	формування, формація
публікувати, публікування	опублікувати, опублікування	публікація

9 Назви учасників дії (суб'єктів та об'єктів) треба позначати іменниками

На відміну від російської мови, яка для назв учасників дії широко вживає прикметники (дієприкметники), що набули функції іменника, українська мова надає перевагу іменникам:

Російська мова	Українська мова
прибывший	прибулець
вычитаемое	від'ємник
нарочный	посланець
поступающий	вступник
ссылный	засланець
трудящийся	трудівник

Таку тенденцію зафіксовано в [4, п. Г.9.9], де не рекомендовано вживати прикметники (дієприкметники) в іменниковому значенні та запропоновано замінити деякі з них, наприклад:

Не рекомендовано	Рекомендовано
напрямна	напрятник (напрямниця)
складова	складник
комплектуючі	комплектовання, комплектівка

10 Потрібно вживати за прямою призначеністю віддієслівні прикметники та дієприкметники [4, пп. Г.9.3 – Г.9.8]

Дійові властивості (тобто здатність або призначеність бути учасником дії) українська мова, на відміну від російської, ніколи не позначає дієприкметниками, а зазвичай використовує для цього віддієслівні прикметники, утворені за допомогою таких суфіксів:

Вид властивостей	Суфікси	Приклади
Дійові властивості суб'єктів дії	-льн(ий)	вимірювальний прилад
	-івн(ий)	гальмівний пристрій
	-ч(ий)	виконавчий орган
Дійові властивості об'єктів дії	-н(ий)	змінний тиск
	-овн(ий)	виліковна хвороба
	-єнн(ий)	здійсненна процедура
	-анн(ий)	здолання перешкода
Дійові властивості учасників неперехідної дії	-к(ий)	летка олія
	-лив(ий)	мінливий відтінок
	-уч(ий)	плавучий док
	-ав(ий)	блукавий струм
	-ив(ий)	світливий об'єкт

Увага! Не можна дійові властивості суб'єктів дії та учасників неперехідної дії позначати активними дієприкметниками, наприклад [4, п. Г.9.6]:

Неправильно	Правильно
ріжучий інструмент	різальний інструмент
плаваночий док	плавучий док

Ознаки стану, спричиненого перебуванням (перебуттям) учасником дії, треба позначати іншими засобами – пасивними дієприкметниками або підрядними реченнями. Треба мати на увазі таке:

◆ лексико-граматичною особливістю сучасної української мови є повна відсутність у ній активних дієприкметників теперішнього часу [6; 9; 12]. Тому кальки на зразок **працюючі в цеху агрегати**, наявні в деяких НД, помилкові – натомість потрібно вживати підрядні речення;

◆ в українській мові є два види пасивних дієприкметників із суфіксами **-н(ий)**, **-т(ий)**, утворені від основи інфінітива недоконаного та доконаного виду відповідно [6], які треба чітко розрізняти та правильно вживати:

1) дієприкметниками **недоконаного виду** треба позначати ознаки стану об'єктів, спричиненого спрямованим на нього діянням суб'єктів (перехідною дією);

2) дієприкметниками **доконаного виду** треба позначати ознаки стану об'єктів, спричиненого спрямованим на нього подіянням суб'єктів (перехідною подією).

Ознаки стану об'єктів, спричиненого спрямованим на нього	
діянням суб'єктів	подіянням суб'єктів
змінюваний тиск	змінений тиск
виліковувана хвороба	вилікувана хвороба
коригований напрям	скоригований напрям
деформоване тіло	здеформоване тіло
митий ґрунт	вимитий ґрунт

Отже, українська мова має ефективні засоби, щоб розрізняти дійові властивості та ознаки стану учасників дії:

Вид дії	Дійові властивості	Ознаки стану учасника дії
Перехідна дія (дія суб'єкта на об'єкт)	зчитувальний пристрій (рос. <i>считывающее устройство</i>)	абонент, який викликає (рос. <i>вызывающий абонент</i>)
	виліковна хвороба (рос. <i>излечимая болезнь</i>)	вилікувана хвороба (рос. <i>излеченная болезнь</i>)
		виліковувана хвороба (рос. <i>излечиваемая болезнь</i>)
Неперехідна дія	самозавантажний драйвер (рос. <i>самозагружающийся драйвер</i>)	країна, яка (що) розвивається (рос. <i>развивающаяся страна</i>)

Згідно з вимогами [4] треба уживати за призначеністю спільнокореневі віддієслівні прикметники та дієприкметники:

Віддієслівні прикметники, що означають призначеність чи здатність суб'єкта виконувати діяння (перехідну дію)	Дієприкметники, що означають стан об'єкта, спричинений спрямованим на нього		Віддієслівні прикметники, що означають призначеність чи здатність об'єкта піддаватися діянню (перехідній дії)
	діянням (перехідною дією)	подіянням (перехідною подією)	
відтворювальний	відтворюваний	відтворений	відтворний
коригувальний	коригований	скоригований	скориговний
модифікувальний	модифікований	змодифікований	змодифіковний
напружувальний	напружуваний	напружений	напружний
оброблювальний	оброблюваний	оброблений	обробний
обслуговувальний	обслуговуваний	обслугований	обслуговний
ремонтувальний	ремонтований	відремонтований	відремонтовний

Висновки:

1. Усі викладені вище правила добре відомі, їх виведено з традицій української народної мови [6]. Якщо народна мова через невелику потребу вживала деякі з цих засобів рідко (особливо це стосується слів, що описують процеси), то в діловій та науково-технічній мові доцільно їх активно використовувати. Згідно з [3, п. 5.1.1, 5.1.6], розробникам НД треба користуватися усталеною лексикою, наявною в академічних словниках, застандартизованою науково-технічною термінологією, установленою стандартами на терміни і визначення понять. Якщо потрібних слів (термінів) немає, їх можна утворити за правилами українського словотворення, зокрема наведеними в [4].

2. Зважаючи на те, що багато раніше розроблених чинних термінологічних стандартів не відповідають вимогам Додатків Г і Д [4], у п. 7.4.9.2 цього стандарту визначено процедуру використання попередніх термінологічних напрацювань, а саме дозволено, за потреби, виправляти їх граматично і стилістично, додавши, чи змінивши ознаки, що розкривають зміст поняття. Зміни в такому разі, не повинні порушувати змісту і обсягу поняття.

3. Щоб перейти на природний для української мови стиль, розробникам НД потрібно подолати психологічну залежність насамперед від російськомовного способу мислення, що є причиною переважної більшості помилок.

4. Система правил українського ділового та наукового стилю, викладена в [3, 4] та зреалізована розробниками комплексу основоположних стандартів національної стандартизації, є дороговказом для всіх, хто пише українською мовою НД, ділові та наукові тексти. Адже від мови НД усіх видів та рівнів приймання багато залежить, чи фахова українська мова вдосконалюватиметься й збагачуватиметься, чи, – як іноді, на жаль, трапляється, – примітивізуватиметься та засмічуватиметься.

1. Закон України "Про стандартизацію" від 17 травня 2001 року, № 2408-III.
2. Державна програма розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки: Затв. пост. КМ України від 02.10.2003 № 1546.
3. ДСТУ 1.5:2003. Національна стандартизація. Правила побудови, викладання, оформлення та вимоги до змісту нормативних документів (ISO/IEC Directives, part 2, 2001, NEQ).
4. ДСТУ 3966–2000. Термінологія. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять.
5. Український правовис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Ін-т української мови. – Стереотип. вид. – К.: Наук. думка, 2003. – 240 с.
6. Курило О. Б. Уваги до сучасної української літературної мови. – 5-те вид. – Торонто, вид-во "Нові дні", 1960. – 199 с.
7. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. – К.: Вид. дім "KM Academia", 1994. – 254 с.
8. Городенська К. Синтаксична специфіка української наукової мови // Українська термінологія і сучасність: Збірник наукових праць. Вип. IV / Відп. ред. Л. О. Симоненко. – К.: КНЕУ, 2001. – С. 11–14.
9. Пономарів О.Д. Культура слова: Мовностилістичні поради: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1999. – 240 с.
10. Сербенська О., Редько Ю., Федик О. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / За заг. ред. О. Сербенської: Посібник. – Львів: Світ, 1994. – 152 с.
11. Сербенська О.А., Волощак М.Й. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей. – К.: Вид. центр "Просвіта", 2001. – 204 с.
12. Нелийвода Н. Ф. Сам собі редактор: Порадник з української мови. – К.: Укр. кн., 1998. – 240 с.
13. Ярема С. На теми української наукової мови. – Львів: Українське товариство з механіки руйнування матеріалів, Львівське крайове товариство "Рідна школа", Наукове товариство ім. Шевченка, 2002. – 44 с.
14. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ "Перун", 2001. – 1440 с.
15. Шевченко Л. Ю., Різун В. В., Лисенко Ю. В. Сучасна українська мова: Довідник / За ред. О. Д. Пономаріва. – К.: Либідь, 1996. – 320 с.
16. Розенталь Д. Э., Теленкова М. А. Словарь-справочник лингвистических терминов. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Просвещение, 1985. – 399 с.
17. Большой толковый словарь русского языка / Гл. ред. С.А. Кузнецов. – СПб.: Норинт, 2001. – 1536 с.
18. Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики: 253 000 слів / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ "Перун", 2003. – 896 с.
19. Гінзбург М., Десять правил українського ділового та наукового стилю // Стандартизація. Сертифікація. Якість. – 2004. – № 2. – С. 22–28.
20. Козир Є, Моргунок В., Проблеми назовництва щодо процесу та наслідку процесу // Матеріали 6-ї міжнародної наукової конференції "Проблеми української термінології". – Львів. – 2000.
21. Показчик ключових термінів до Міжнародної патентної класифікації – К.: Державне патентне відомство України, 1997.
22. Міжнародна класифікація товарів і послуг для реєстрування знаків (Ніццька класифікація) – К.: Державне патентне відомство України, 1997.
23. Міжнародна класифікація промислових зразків (Локарнська класифікація) – К.: Державне патентне відомство України, 1997. – 419 с.